

Боротьба з собою

Клим Поліщук

1. Було оголошено...

Було всього вісім годин ранку, а Велике Місто гуло й гомоніло, наче й не спало. В унісон пастирливо-упертих голосів фабричних та заводських гудків, пронизливо верещали свистки автомобилів і, як горох, сипались на міський брук незлічені удари кінських копит. Захлинаючись, широкою луною розсочувався гомін людських голосів, які ні на одну хвилину не хотіли поступитися перед голосами бездушних машин та автоматів.

В тихім вранішнім повітрі мерехтіли мільйони різнокольорних ніжних сніжинок, які метушливо кружляли над головами прохожих і несміло ховалися в наперфумовані кучері молодих пань та в задимлені тютюновим димом жорсткі бороди старих дідуганів, які ледве пересували нагами по тротуарах Великого Міста, поспішаючись до районих крамничок за своєю пайкою хліба.

Починався звиклий міський рух, в якому велике рівнялося з малим, а смішне з поважним. Серед шуму голосів про дорожнечу, пошесні недуги, горожанські війни, злочини та пожежі, — нагло почувися пронизливі викрики газетчиків:

"Велике місто на передодні великої несподіванки!..."

"Новий засіб знищення людського сурогату!..."

"Надзвичайний винахід товариша Ока!..."

Сотні й тисячі рук жадібно тягнулися до різнокольорних невеличких листочків, на яких ще не встигла висохти друкарська фарба, але там було всього декілько рядків хронікальної замітки: "Відбулася надзвичайна таємна нарада Диктаторської Ради Трьох. Вирішено негайно позбутися людського сурогату. Відомий революційний діяч, товариш Око, запропонував свій плян і одержав відповідні уповноваження." Здивовано читали й ніяк не могли зрозуміти, про що саме йде мова, бо в той же час від тумби до тумби перебігали якісь обшарпані хлопчаки з казанками розвареного карюку і, плачучи від морозу, посинілими руками розліплювали величезні червоні плякати. Скоро де з'являвся такий плякат, як навколо нього збиралися цілі юрби, які, мовчки, впоювали в себе буквально слідує:

"Всім без усякого винятку!..."

Диктаторською Радою Трьох доводиться до відома всіх громадян Великого Міста, що в звязку з надзвичайною розбещенністю людности й загальним пониженням людської гідності як з фізичного, так і з духовно-морального боку, Радою Трьох вирішено очиститися від зайвого людського сурогату, за для чого утворюється Надзвичайна Комісія Рішучости, яка має негайно і як найпильніше переглянути склад всього населення Великого Міста і з'ясувати права на життя кожного окремого індивідуума. Герматродіти, дегенерати, хронічні п'янюги, професійні злочинці, вроджені плакси, йолопи й дурні, дресіровані шкідники й безхребетники, всякого роду брехуни,

блязні, підлизники, паскарі й розпустники, які досі жили своїм нікчемно-незалежним життям і підривали основи Прийдешнього, — зараз тратять усі права на своє життя й підлягають цілковитому знищенню. Після того, як над яким небудь індивідумом буде зроблено спеціальний дослід його фізичних, духовних і розумових даних на право життя і коли результати такого дослідження не задовольнятимуть самих елементарних вимог людської гідності, такий індивідум мусить на протязі 24 годин доброхітно припинити існування. В разі невиконання ним цього, Комісією будуть вживатись відповідні, що до виконання своїх постанов, засоби. З метою скоршого і інтензивнішого провадження праці, Надзвичайна Комісія Рішучості виділяє з себе ряд спеціальних підкомісій, які будуть розміщені по районах міста і які матимуть за обов'язок — обійти всі помешкання й перевірити права кожного, не обминаючи навіть самої нікчемної одиниці. Починаючи сьогоднішнім днем і до дня оголошення спеціального наказу, в місті запроваджується виїмково-суворий стан облоги. Всякий вихід і виїзд за рогатки міста безумовно забороняється. Також припиняється вуличний рух враз із заходом сонця. Особи, які самі відчувають себе зайвими, зроблять дуже добре, як не будуть обтяжувати собою Комісії і заздалегідь уступлять з дороги життя. Однаково, йдучи на той світ, вони мусять подати до Комісії коротку характеристику власної особи, що буде потрібне для науки майбутніх поколінь. Одночасно повідомляється також, що Комісія Рішучості, на весь час своєї праці, переймає до себе всі адміністративні, громадські й політичні права Диктаторської Ради, яка від нині стає невідчужною інституцією. Будучи глибоко переконаними в користних наслідках такої праці, ми від щирого серця взиваємо: — Хай живе те, що має жити! — Хай гине те, що має згинуть! — Слава Людству!..

Диктаторська Рада Трьох.

1921 року, 10. січня.

Велике Місто.

ЯК приголомшені стояли юрби здивованого народу і самі не знали, що мають почати. Одні тільки обірвані хлопчаки гаразд знали своє діло: вони з самим завзятим й запопадливим видом бігали по вулицях і ліпили, ліпили, ліпили...

Коли сонце стало під полудень і тротуари зробились блискучо-сковзькі, як шліфоване скло, волю Диктаторської Ради вже було оголошено...

2. Чутки й розмови.

В півтемнім провулку. На вузенькім тротуарі. Поспішаючись, набігли друг на друга два, легко зодягнених, сухорлявих урядовці:

— Ви чули?.. Ви читали?.. — задихаючись, питає один.

— Чув... читав... — тремтючим голосом відповідає другий.

— Ну, що?.. Ну, як?..

— Ах, Боже!.. Звідки-ж я знаю, до чого це все йде?..

— Гм... я догадуюсь... Мені так здається, що тут маються якісь скриті заміри пануючої партії...

— Які наприклад?..

— Здається мені, що вона в такий спосіб хоче звести особисті рахунки з немилими собі людьми...

— Ні, я принаймні цього не думаю, бо як би так було насправжки, то товариш Око сюди не втручався б...

— Гм... і справді!.. Щось тут не все тее... не все ясно...

— Завтра напевне з'ясується...

— Я думаю...

— Ну, будьте здорові! Спішуся до обіду...

— Будьте... я також...

Коло міської Продовольчої Управи розмовляють два товстопузих паскарі:

— Ой, приятелю мій! — каже один.

— Що, мій друже? — питається другий.

— Читав?..

— Звичайно...

— І що ж?...

— Нічого...

— Як тобі здається, тепер наша справа з нафтою та сірниками загинула, як булька на гниловодах?

— Чого-ж так?

— Що-ж стан облоги... Заборонено всякий виїзд...

— Дурниця! Комендант мій друг і приятель. Поговорю з ним і все буде гаразд.

— Дай, Боже! Зараз за такий крам Бог зна які грошики можна здерти.

— Нічого... Здерем... Бог не допустить — свиня не з'їсть...

На східцях міського оперного театру стоять два голених молодих суб'єкти. Крутять друг другу гудзики на пальтах і розмовляють:

— Так, значиться, ти вже читав?..

— Читав...

— Ну?!..

— Чорт його знає!.. У мене, знаєш, не все гаразд... Моторошно...

— Чого саме?..

— Я не зовсім-то здоровий... Маю хворобу, про яку при жінках не згадують...

— Так що-ж з того?..

— Можуть, знаєш, в 24 години...

— Пусте!.. — Головою Комісії, здається, буде тов. Око, мій давній приятель. Колись в одній каварні разом чай пили...

— Хіба?..

— А так...

— Ну, так що-ж із того?..

— Поговорю з ним про тебе...

— Бога ради!.. Ти мене врятуєш!..

В трамвайнім вагоні сидять на лавочці дві чорнобривих панни. Одна тримає в руках

папірове пуделко з капелюшиком, а друга теку з нотами. Розмовляють вголос, весело, не стискаючись.

— Всі чогось хвилюються, а я цілком спокійна... Ось, навіть, капелюшика собі купила...

— А я дістала Гріґа... Буду вчити...

— Звичайно! Нам нічого хвилюватися, то-ж товариш Око наш приятель.

На центральній площі, коло тумби з червоним плякатом, летюче віче. Тут мужчини й женщины, тут старі й молоді, тут пролетарі і буржуї, але всі вони в однаковій мірі хвилювалися й говорили.

— Громадяне! — кричав якийсь студент в заяложеному кашкеті. — Це-ж чорт знає що! Це навіть не абсурд і не безглуздя, а просте божевільство! Як може одна людина оцінити суть життя другої людини? Людське життя, громадяне, це щось таке особливе, характерне, притамане і властиве кожному індивідуму, що, знаєте, сам індивідум чорта з два розбереться, а тут в 24 години... Громадяне уважайте!..

— Правдиво!.. Цілком правдиво!.. — кричали десятки різнотонних голосів. — Хіба-ж можна так?!..

— Геть Диктаторську Раду Трьох! Хай жиє Республіка! — кричали сотки тремтючих голосів.

— Громадяне, розійдіться! — почувся гостро-рішучий голос кінного міліціонера. — Розійдіться, бо стрілять будемо!

— Які ми громадяне, як над нами так збиткуються?!.. — загомоніла юрба. — Ми не хочем бути громадянами!..

— Розійдіться! — почулося вдруге і, слідом за цим, десь з-за рогу сусідньої вулиці заторохтів кулемет.

Юрба зойкнула й кинулась в ристіч.

3. Бігли.

— Стійте, громадяне, не біжіть так! — кричав хтось. — Стійте!..

Але, дарма! Наче весняна повінь розлились по вулицях Великого Міста збожеволілі юрби народу. З осатанілими лицами гнались в напрямі міських рогаток і, здавалося, ніяка сила не могла їх затримати і повернути назад.

Бігли поважні батьки родин, в кожушках і шапках, з просидженими фотелями на оберемку. Бігли статечні господині дому з горщиками й сковорідками під пахвою. Бігли зрадливі жінки з накладними грудьми й затягнутими в корсети обвислими животами. Бігли "друзі дому" з брудними ковнірцями й пірваними шлейками в кишенях. Бігли "дами півсвіта" в ажурних панчішках і з "мушками" на щоках. Бігли старенькі смакунці молоденького тіла з широко розкритими щелепами. Бігли обшарпані сутенери з нафарбованими проститутками "під ручку". Бігли звичайні злочинці, які досі мали "працю" на базарах, а притулок в домах для безпритульних. Бігли покоївки, льокеї, куховарки, шевці, кравці, візники, сидухи, газетчики й всякого роду волоцюги, які тільки могли знайтися в закутках Великого Міста...

Окремо бігли товсті начальники постачань окремих військових частин з в'язками

жовнірських черевик та чобіт на плечах. Надриваючись, через силу кудись поспішалися військові скарбники з грошовими скриньками. Бігли в медвежих хутрах інтенданти. Гнались наввипередки полковники старих армій. Бігли з золотими та срібними хрестами на грудях патлаті попи та голені ксьондзи. Чемчикували богомільні дідусі та бабусі, які мали здатність по 6 годин на добу витрачати виключно на одну молитву. Бігли ті всі, що проклинали Революцію і в кождім народнім заворушенню добачали лише одну "кару Божу"...

Виступцем йшли бувші республіканські міністри з портфелями в руках. Тюпали визначні лідери партій і редактори партійних газет. Похнюпившись, як на заріз, плентались всякого роду політичні угодовці. Дріботіли ногами прилизані декадентські поети. Гналися в пантофлях на босу ногу циркові кльовни. Стрибали через рештуки різнокольорно розмальовані футуристи. Сопли й двигались зі своїм науковим начинням університетські професори хемії. Глибоко-замислено, вираховуючи щось на пальцях, йшли математики. Бігли згинці газетні репортери. Стурбовано й заклопотано метушилися між тумбами "власні кореспонденти". Безпомічно озиралися навколо себе ситі видавці "ходових" книжок. Горячково кидались на всі боки торговці порнографією. Загіпнотизовано сунули вперед всякого роду пасквильанти, денунціатори, фіглярі, зрадники й провокатори, але їх всіх завернули...

Раптово на всіх вулицях з'явилися сильні відділи військ і перегородили багнетами шляхи втечі. Одночасно майже, в різних кінцях міста почулися карабінові стріли, потім несамовитий лемент збожеволілих юрб, а ще потім у місті стала німа мовчанка, в якій було чутно одне тупотіння сотень тисяч людських ніг, які спішилися розійтися по своїх домівках.

Коли зайшло сонце, то на вулицях стало порожньо і Велике Місто замерло. Тільки де не де чулися якісь глухі, придушені наче, людські голоси та поодинокі карабінові стріли.

4. Комісія працює.

— Відчиніть!

— Хто там?

— Комісія...

Двері враз відчинилися і в помешкання "годинникарських справ майстра" вступило три мужських особи.

— Ваше імення і прозвіще? — звернувся один до переляканого господаря.

— Аврум Гольденберг...

— Перед вами представники Надзвичайної Комісії Рішучости: комісар районної підкомісії, секретарь підкомісії і доктор.

— Дуже приємно...

— Пусте... Скільки вам літ?

— Тридцять і три роки, товаришу комісаре...

— Чим займаєтесь?

— Годинникарських справ майстер, товаришу комісаре...

— Родина ваша?

— Жінка й синок, товаришу комісарє...

— Де вони?

— Сплять вже, товаришу комісарє...

— Давай їх сюди! — сказав комісар, повернувшись до лікаря, суворо промовив: — Оглядайте їх так, як би оглядали самі себе, або свою рідну маму. Ваша думка мусить бути ясна, стисла і коротка. Решта належиться мені.

— Товаришу Гольденберге! — сказав лікар. — Роздягайтесь і показуйте себе.

— Я... Я соромлюся... Я, бачте, ніколи при світлі не...

— Пусте... Роздягайтесь...

Хвилини через 5 лікар скінчив свою роботу.

— Ну? — мугикнув комісар.

— Тип самий звичайний. Організм надломаний, як видно, товариш Гольденберг в юнацтві грішив онанізмом. Будова грудей нікчемна, серце з перебоями, склад черепа свідчить про виродження.

— Так!... — простяг комісар. — Ну, Гольденберг, відповідайте на питання.

— Слухаю, товаришу комісарє! — дріжучим голосом, ледве чути, відкликнувся годинникарських справ майстер.

— Що ви більше всього любите?

— Як то що?

— А так... кожда-ж людина щось любить, захоплюється, стремить до чогось...

— Я... я чесний чоловік і люблю своє діло. Захоплююсь синком, бо він такий славний у мене. Стремлю до того, щоб придбати трохи гроша на чорний день і...

— І тільки всього? — перебив комісар.

— Ні... я ще люблю багато де чого...

— Наприклад?

— Люблю як світить сонце, як цвітуть квітки весною, як співає канарок у клітці...

— А ви знаєте, товаришу Гольденберге, що клітка для канарка те саме, що в'язниця для людини?...

— Я забув, товаришу комісарє! Я, властиво, люблю ще й жіночу красу. Часами побачу на вулиці гарну панну, то так і йду за нею... Знаєте, приємно дивитися, як у неї під сукнею так, того, теє... рухається...

— Більш нічого? — сухо кинув комісар.

— Ні!... я... я ще люблю, як добре дзвонять годинники, а часами ще й з музикою...

— Досить! — промовив нетерпляче комісар. — Лікарю! Огляньте, будь ласка, товаришку Гольденберг.

— Роздягайтесь! — озвався лікар.

— Як так можна?!...

— Роздягайтесь!...

Хвилини через три огляд скінчено.

— Ну? — почулося стереотипне комісарське.

— Нікчемне існування! — сказав лікар. — Тип пів флегматичний, пів сангвіністичний. Активності ніякої.

— Що ви любите, товаришко Гольденберг? — звернувся комісар до переляканої на смерть жінки.

— Я... я люблю господарство, смачну страву, гарну одіж...

— Це кождий дурень любить! — роз'їритовано зауважив комісар. Кажіть, що ви любите такого, щоб воно було для всіх людей цікавим, або корисним?...

— Я люблю свого сина...

— Пусте!... Звідкіль вам відомо, що ваш син є, або буде цікавим і корисним для загалу?...

— Мені здається...

— Лікарю! — повернувся комісар. — Огляньте скорше їх сина!

Через дві хвилини лікар сказав:

— Тип досить сумнівний. Є певні ознаки наслідування матері, але в будові черепа є де що такого, що дає привід думати, що з нього буде порядна людина. Його батьком, безумовно, є хтось інший, але ні в якому разі не товариш Гольденберг.

— А хіба я не казав тобі?! — кинувся Гольденберг до своєї жінки, але комісар суворо зупинив його.

— Потім будете, як що для вас вистачить часу. Зараз-же ви мусите вислухати те, що я вам скажу. Після нашого найпильнішого дослідження ваших фізичних, духовних і розумових даних на право життя — виявилось, що ви такого права не посідаєте, а тому на протязі 24 годин мусите залишити цей світ...

— Боже наш, Боже! — зойкнули в один голос чоловік і жінка, падаючи до ніг комісара. — Як-же синок наш любий?!...

— До нього вам немає ніякого діла... сказав комісар. Але, як що вам хочеться знати, то можу сказати. Він одержує на два роки відстрочку і поступає на виховання в "Притулок для безвиразних істот"...

— Ми не хочемо вмірати!... Ми не можемо вмірати!... — божевільно заголосили нещасні.

— Секретарю! — твердим голосом промовив комісар, — Покличте сюди жовнірів, бо тут напевне не обійдеться без їх допомоги!...

5. Характеристики непотрібних.

В помешканню Надзвичайної Комісії Рішучості кипіла надзвичайна праця. Спеціально зареєстрований, величезний, п'ятиповерховий будинок відомого цукроварщика Підлого, ледве вмщував цілий ряд відділів та підвідділів секцій та підсекцій.

Шляхом спеціальних мобілізацій було притягнуто й засаджено за працю всіх визначніших філософів, психологів, критиків, белетристів, публіцистів, поетів та артистів-малярів, яким було доручено в відповідний спосіб фальсифікувати сухий матеріал постанов районних підкомісій і складати з них коротенькі характеристики всіх непотрібних, які мусіли уступити з дороги життя для більш потрібних.

Сам товариш Око день і ніч сидів у своїм кабінеті і перечитував мистецьку працю своїх співробітників і був цілком задовольнений.

Рішучість і сталість постанов не викликала ніяких сумнівів, бо вже з першого дня своєї праці тов. Око гостро наказав нікого до себе не пускати й затявся провадити які б то не було приватні розмови.

Товариш Око сидів, працював і навіть не думав над тим, що буде далі. Іноді, як важка праця надто стомлювала його, він закурював папіросу і проходжувався трохи по своєму кабінетові, прислухаючись до ритмічного поскрипування доброї сотні письменницьких пер, як швидко вони записували коротенькі характеристики непотрібних.

Характеристики непотрібних відмічувалися числом і складалися в здоровенних шафах, які з самим байдужим видом стояли собі в широких коритарях помешкання Надзвичайної Комісії Рішучости.

Инколи на деякій теці з характеристикою непотрібного можна було помітити два три знаки запитань, або вигуку, які робив тов. Око після ознайомлення зі змістом характеристики. Разом з тим, він часами ставив цілі резолюції, в яких здебільшого звертав увагу на стиль і мову, якими написано характеристику непотрібного, і радив своїм співробітникам не бути дуже гострими в своїх виразах по адресі тих, чиє — життя було зайвим і непотрібним.

Деякі характеристики були досконало написані й уявляли собою досить оригінальні річі. Пізніше авторів цього приходилось передавати їх на схованку до Історично-Револьюційного Музею і він мав нагоду списати їх і вмістити тут.

Непотрібний. — ч. 12464.

Рудий. Жвавий. Брехливий. Скрізь тикав свого носа. Лазив до чужих жінок і любив поласувати — "на дурницю". В двадцять п'ять літ став лисіти. Видавав себе за декадентського поета. В дійсности займався плягіатами, на чому його й запримітили. Однаково він не перестав називати себе поетом і на далі і, як засіб легкого життя, вважав часті позички, які він робив у всіх, хто тільки міг йому ще вірити. Притворявся чемним і порядним. В дома тримав чорного кота, яким лякав свою жінку. Виявляв нахил бути українським патріотом і захоплювався полтавським борщем. Індивідуальних особливостей ніяких. Непотрібний. В 24. години.

Непотрібний. — ч. 15286.

Чорний. Самовпевнений. Сміливий. Нахабний. Проживав батьківське добро і волочився за жінками. Знав шість європейських мов, але не знав своєї. Ходив гордо закопиливши губу. На запитання Комісії — що він більше всього любить, сказав: — "Московській ресторан "Яр" и цыганку Андю". В дійсности-ж ходив по всіх шинках і, залицяючись до проституток, називав себе німецьким бароном. Вражіння мав поверховні. Захоплювався ефективними явищами. Під час досліду підкомісії лежав на ліжку і лаявся, називаючи представників комісії "формальними ідіотами". Непотрібний. В 24. години.

Непотрібний. — ч. 17920.

Білявий. Мав хитрі сірі очі. Друкарський робітник. Постійний штрейк-брехер. З початком революції став носити червону стьожку. Ходив на віча і кричав — "Геть"!... Попав у раду робітничих депутатів і протиснувся в міський продовольчий комітет. Постачав картоплю. Нажив мільон. Став пиячити. Часто бив жінку. Мітив пролізти в комісаріят фінансів. Венерик. Непотрібний. В 24. години.

Непотрібний. — ч. 19220.

Шатенка. Вередлива. Зрадлива. Любила гарні строї і окремі льожі в опернім театрі. Лягала спати о 2-й годині ночі, але о 4-й прокидалася й заставляла службу варити каву. Вранці об'їдалася цукерками й біла чоловіка капцями по потилиці. На протязі цілого дня грала на фортепіяні старий московський вальс "Прошла весна, мы встрѣтились з тобою". Часами заглядала на кухню, кричала на кухаварку і з'їдала сметанку з молока до кави. Під час обіду собі клала ліпші шматки, а чоловік обгризав кісточки. Пудрилась. Підмальовувалась. Непотрібна. В 24. години.

6. Тов. Око сумнівається.

Добре налагоджена праця Надзвичайної Комісії Рішучости нагло стала гальмуватися. Невідомо з яких саме причин товариш Око надовго став замикатись в своїм кабінеті й перестав навіть перечитувати свіжі характеристики. Підкомісії робили навмання, як самі хотіли, а співробітники Комісії вибивалися з сил.

Разом з тим у місті стали ширитись уперті чутки, що тов. Око має намір залишити свою високу посаду голови Комісії і вона перестає існувати. Крім того, деякі паскарям поталанило виїхати на хабарях, що в самий короткий час стало відомо населенню всього міста й викликало ряд одвертих демонстрацій перед будинком, де містилася Надзвичайна Комісія Рішучости, так і перед будинком Диктаторської Ради Трьох.

Чекали заворушень в більших розмірах, що заставило подати свій голос і Диктаторську Раду Трьох, яка оголосила коротку відозву з закликом бути терплячими до кінця і ждати на декрет тов. Ока, якими він мав оповісти населення про закінчення своєї праці.

Тим часом тов. Око десь цілком запропастився. Співробітники Комісії шукали його скрізь і всюди, але ніяк не могли знайти. Випадково якось, хтось там вічинив для чогось одну шафу з характеристиками непотрібних і там знайшли його. Він сидів на кучі списаного паперу і щось думав. Розхрістаний, розкуд'ювжений, червоний від напруження, з божевільним виразом очей — справляв чудне вражіння.

Коли його покликали по іменню, то він здригнувся і крикнув:

— Ах, не перескаджайте мені думати! Хіба ви не бачите, що я сумніваюсь?...

Співробітники поспішили розійтись по своїх місцях, а Око побіг до свого кабінету і зачинився там.

Населення міста рішучо говорило про переворот.

7. Наслідки сумніву.

Через два дні після того випадку мешканці Великого Міста схвильовано переказували друг другу радісну новину. По вулицях міста задихаючись, бігали купки

народу, які зупинялися коло тумб і захоплено читали буквально слідує:

"Всім без усякого винятку!

Надзвичайна Комісія Рішучості цим доводить до відома всіх мешканців Великого Міста, що свою кольосальну працю над очищенням людства від людського сурогату вона виконала чудово. З гордістю заявляємо, що з цим днем розгортається нова сторінка життя відновленого людства, серед якого годі вже знайти яку б то не було непотребу. Тепер ви всі, громадяне, справжні й прегарні люде! Радуйтеся життям! Впивайтесь соняшним блиском недалекої весни і живіть щасливо!

Що до Надзвичайної Комісії Рішучості, то вона виконала свою працю з чисто ідейним завданням і ніякої особливої подяки не потребує. Навпаки, вона бажає прийняти саму близьку участь у відновленні життя, а тому бере на себе всю охорону життя, здоров'я й радості всього населення Великого Міста, за чого перетворюється в Надзвичайну Комісію Чемности й Уваги. Від нині члени Комісії Чемности й Уваги будуть щоденно обходити помешкання громадян і справлятимуться про стан їхнього здоров'я та умовини життя. Всякі недолатности й невдачі в житті родин і осіб Комісія буде старатися як найскорше усунути, а особливо радісні випадки будуть записуватись в рожеві зшитки й переховуватимуться в спеціальних шафах в помешканні Комісії, щоб наші нащадки могли знати, коли і як повстало нове життя. Радійте, любі громадяне, як радіємо й ми.

Голова Надзвичайної Комісії Чемности й Уваги

1920 р. 10. березоля. Велике Місто.

Око.

Не дивлячись на те, що ці плякати було розліплено в сім годин ранку, вже о восьмій годині місто уявляло собою гігантський вулик. Задимили димарі заводів, загули автомобілі, задзеленьчали трамвайні дзвінки, весело загомоніли святочно настроєні юрби народу.

Стрівалися знайомі, родичі, бувші вороги і друзі, але всі були веселі, всі друг друга витали й друг другом тішилися.

Як під полудень на вулицях з'явилися газетчики, які продавали екстрені випуски газет, на передній сторінці яких містився портрет товариша Ока. Симпатичне, інтелігентне, трохи аскетичне лице революційного діяча надзвичайно подобалося всім й всі спішилися дістати собі хоч один примірник газети, щоб зберегти на спомин пережитого ними.

Над вечір в книгарнях з'явилася поема "Нові Зорі", колективний твір Студії поетів відновленої генерації "Слогограйність"...

Вечером в театрах відбулося ряд урочистих вистав і концертів на честь товариша Ока, а о півночі дець спалахнула пожежа й міській охороні прийшлося викликати мало-що не всі пожежні команди.

Взагалі місто починало жити своїм життям.

8. Надзвичайна Комісія Чемности й Уваги.

— Можна зайти?

- Хто там?
- З Комісії Чемности.
- Заходьте...

В помешкання гімназійного вчителя математики входять троє: голова районної підкомісії, лікар і секретар.

- Чим можу служити, панове? — питається вчитель.
- Ми... ми... привітати вас з фактом існування і...

— Забірайтесь до сто чортів! — несподівано вибухає вчитель математики. — Я готую лекцію на дві години і мені ніколи!

- Ми... ми по обов'язку...
- Забірайтесь!...

* * *

- Можна зайти?
- Прошу!

Члени Комісії Чемности заздалегідь роблять солодкі ухмілки і входять в помешкання паскаря. Той здивовано дивиться на них і питає:

- Ви з тієї комісії?
- Так! Прийшли привітати...
- А-а-а!... Дуже приємно!... Прошу до столу перекусити де що.
- Дякуємо дуже! Ми на хвилиночку тільки. Наш обов'язок дбати...

— Дуже добре було б, — перебиває паскар, — як би комісія подбала про те, щоб не було так тісно в трамваях... Знаєте, тиснуться як свині, а в мене мозолі на ногах...

- Гарзд! Ми постараємося...

* * *

- Можна?
- Заходьте!

Члени Комісії приймають відповідний вигляд і несміло входять в помешкання військового комісара.

- В чому річ?
- Ми з Комісії... привітати вас...
- З чим?
- З фактом існуваннячка...
- Йолопи!... Знайшли з чим вітати!...
- Ми... ми з обов'язку...
- А ви з обов'язку оженили б мене... Бачите, що мені сутужно самому...
- Дозволите записати? — солодким голосом спитався голова.
- Як хочете...

* * *

- Дозволите?
- Що там?
- З Комісії чемности...

— Якого дідька?

— Привітати...

— Заходьте завтра, бо сьогодні в нас хрестини. — Почувся з-за дверей помешкання якогось дрібного урядовця п'яний голос.

9. Боротьба з собою.

Товариш Око знову віддався праці. Дні і ночі просиджував у своїм кабінеті і перечитував незлічену кількість рожевих зшитків, в яких його талановиті співробітники записували відрадні й так характерні з'явища оновленого життя.

І про що там тільки не писалося!... Поруч захоплення й радощів паскаря з приводу добре проданого транспорту солі містилися ніжні почування безнадійно закоханої молодої пари. Поруч радощів молодого подружжя з приводу першої появи плоду свого кохання — задоволення вже підтоптаного добродія смертю своєї тещі. Спільно перепліталися безкорисні почування й стремління з самими ненажерливими замірами. Голова тов. Ока обважніла, в очах темніло, але він все читав і читав. Бог знає, коли він обідав і коли спочивав, бо його співробітники цього ніяк не могли знати.

Дивлячись на його невтомну працюватисть, вони також просиджували далеко по за урядові години й призвичаєно писали, писали й писали... Цілі гори рожевих зшитків виростали на їх столах, але це їх зовсім не охолоджувало до праці. Навпаки, вони ще більше прикладали старатливості і з під їх скрипучих пер виходили такі чудові річі, яким міг би позаздрити не тільки редактор найбільшої газети Великого Міста, або голова Студії поетів відновленої генерації "Слогограйність", але й сам "безсмертний" Золя, як би тільки він міг зараз щось чути, або бачити.

Раптом тов. Око кудись зник. Кабінет його був зачинений на замок, а його самого нігде ніяк не могли знайти. Шукали його скрізь і всюди, навіть у шафах, але він наче у воду впав. Тоді співробітники вирішили тримати це "про себе" і, покищо, нігде нічого не говорити.

Тим часом у місті все йшло своєю чергою і відновлене життя стало набірати певних ознак давно прожитого й старого. Знову з'явилися черги за хлібом, вечерами блукали по вулицях п'яні чоловіки й проститутки. Частіше стали випадки крадіжок, грабунків, нападів і самогубств. Чоловіки безцеремонно чіплялися на вулицях до проходжуваних жінок і говорили їм старі, як світ, сто раз говорені компліменти. Жінки нудно й одноманітно кокетували. В порожніх церквах лунали попівські казання про смертні гріхи і про день Божого суда, а в театрах величезним успіхом користувався новий танець "Одвертого коліна..." Знавці танців казали, що цей танець з мистецького боку мало чим різнився від старого "Танго" але значно перевищував його своєю експанзією і динамічністю рухів.

В помешканнях громадян життя тако-ж підупало. Чоловіки, як і колись, грали в карти, курили папіроси, говорили друг другу масні анекдоти, після смачного обіду ікали, або клалися спати, при чому жонаті вимагали цього самого від своїх жінок. Що до жінок, то вони також мало в чому перемінилися... словом сказати, усе поверталось на своє місце і, хто знає, чим могла б закінчитися строго послідовна праця

Надзвичайної Комісії Чемности й Уваги, як би не трапилось нещастя з самим тов. Оком.

Одного дня, цілком несподівано для всіх співробітників, в помешкання місії вбіг товариш Око. Чорний, невмиваний, оброслий бородою, з розбитими окулярами на носі, в пірванім пальті, в зімятому капелюсі, з портфелем під рукою вскочив і крикнув:

— Товариші! Кидайте к чорту це все! Я шукав, я думав, я гадав, я боровся з собою! В цей час, як ви тут надривали свої сили, я був на селах і хуторах, в нетрях і пушах, в лісах і полях і скрізь, де тільки є хоч найменші ознаки людського життя. Спостерігав, дивився, вчився і переконався, що їх треба різати, різати й різати.

Співробітники з широко роззявленими ротами стояли навколо нього і не знали, що сказати...

— Чого-ж ви роти роззявили с... с... ?... Хіба не чуєте, що я кажу вам?!...

В той час один співробітник закашлявся і товариш Око так і скипів.

— Так ви сміятися здумали! — скрикнув не своїм голосом і кинувся з кулаками на першого, що стояв коло нього.

Тоді всі співробітники кинулись на нього, звалили його з ніг, звязали йому руки й ноги викликали по телефону "скору допомогу".

Коли прибув лікар, то наказав його відправити в найславнішу в цілому місті лікарню для божевільних.

Після цього всі співробітники залишили помешкання Надзвичайної Комісії Чемности й Уваги і демонстративно розійшлися по своїх домівках.

Того-ж таки дня вечірні газети оголосили офіційльне повідомлення Диктаторської Ради Трьох, яке звучало приблизно так:

"Громадяне! Бувають помилки, від яких ніхто не є застережений. Нічого дивного, що й найвища влада Великого Міста допустилася досить прикрої помилки і дала право божевільній людині на протязі чотирьох місяців порядкувати життям громадян Великого Міста. Дяка Богу, що зараз так щасливо виявилась вся непевність, як здавалося нам, геніяльного пляну товариша Ока, який намагався насильно перетворити старе життя на нове і який в боротьбі з самим собою дійшов до останнього кінця і збожеволів. Отже, громадяне, будемо чесні з собою! Висловимо догану собі за свою необачність і не проклинаймо його за неосягнені мрії!

Диктаторська Рада Трьох.

Громадяне читали і тільки всміхалися. Через де який час у місті з'явилась примовка, яку казали тім, що були надто вперті, або били на оригінальність своїх натур.

— Проти життя, як і рожна, не попреш, хоч би ти був навіть Оком!...

1920 р., м. Львів.